

DANIEL TOBĀ

E C O N O M I E

DANIEL TOBĂ

E C O N O M I E

**EDITURA UNIVERSITARIA
CRAIOVA, 2016**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Gheorghe PÎRVU

Prof.univ.dr. Marin BĂBEANU

Copyright © 2016 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TOBĂ, DANIEL

Economie / Daniel Tobă. - Craiova : Universitaria, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1069-9

INTRODUCERE ÎN ECONOMIE

CAPITOLUL 1

ASPECTE FUNDAMENTALE PRIVIND STUDIUL ECONOMIEI

- 1.1. Trebuințele umane și interesele economice**
- 1.2. Resursele economice și activitatea economică**
- 1.3. Nivelurile și structurile economiei**
- 1.4. Fenomenele, procesele și legile economice**
- 1.5. Bunurile economice și sistemele economice**

1.1. Trebuințele umane și interesele economice

Procesele economice și sociale care se desfășoară, gândirea și activitatea oamenilor, în mișcarea lor continuă, sunt inseparabile de nevoile existente. Acestea sunt determinate de faptul că omul se prezintă, în același timp, ca ființă biologică, socială și rațională, iar pentru dezvoltarea sa, el trebuie să-și satisfacă multiple și variate trebuințe.

În acest sens, consumul de bunuri și servicii impune o acțiune transformatoare a omului asupra naturii, iar tendința obiectivă de a-și acoperi cât mai deplin nevoile orientează acțiunile sale, îi stimulează creativitatea și determină comportamentul economic al său în relațiile cu semenii și cu natura.

Nevoile (trebuințele) umane reprezintă totalitatea cerințelor existențiale, efective și potențiale, ale membrilor unei societăți, atât ca indivizi, cât și ca reprezentanți ai diferitelor grupuri socio-profesionale sau organizații, și care sunt realizabile în condițiile obiective de producție, existente la un moment dat în societate.

Trebuințele umane, reprezintă, așadar, cerințe sociale, materiale și spirituale, necesare vieții omenești în orice societate. Ele au un caracter *complex, dinamic și interdependent*, iar clasificarea lor prezintă un interes deosebit pentru știința economică, deoarece ea este chemată să dezvăluie atât mecanismul alocării resurselor pe diferite domenii de activitate economică, cât și pe cel al transformării cererii potențiale în cerere efectivă, solvabilă.

De aceea, nevoile umane constituie, în orice activitate umană, atât punctul de pornire, cât și scopul final al acesteia, ocupând locul central în viața economico-socială a oamenilor.

După criteriul tridimensionalității omului, nevoile (trebuințele) se grupează în următoarele categorii:

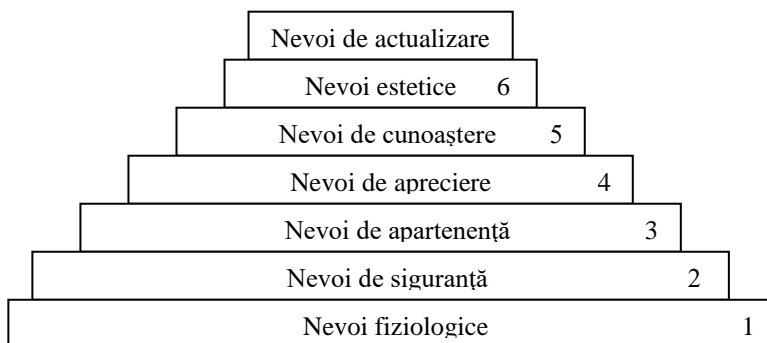
▶ **Nevoile naturale (fundamentale)** sunt primele resimțite de om și sunt acele nevoi necesare reproducerii și existenței acestuia, pentru a nu dispărea ca specie (nevoia de hrană, de căldură, de a respira etc.).

▶ **Nevoile sociale (de grup)** sunt resimțite de oameni numai ca membri ai diferitelor grupuri socio-profesionale și sunt acoperite prin acțiunea conjugată a acestora; ele sunt legate de conviețuirea în societate a individului (spre exemplu, nevoia de legi, reglementări etc.).

▶ **Nevoile psihologice (spirituale)** caracterizează nivelul de dezvoltare a fiecărui individ, cât și stadiul de dezvoltare a societății la un moment istoric dat; ele sunt complexe, elevate și raționale, presupunând o viață spirituală superioară (nevoia de a învăța, nevoia de cunoaștere, nevoia de a muncii, de a crea, nevoia de a te delecta, de meditație etc.).

În esență, gradul de dezvoltare economică (condiționare obiectivă) și nivelul de instruire, de cultură, de civilizație (condiționare subiectivă), determină gruparea nevoilor în: *nevoi de bază* (elementare, fundamentale) și *nevoi complexe* (superioare, elevate). Aceste condiționări determină multiplicarea și diversificarea nevoilor. De aceea, sistemul nevoilor are un caracter **dinamic și nelimitat**, constituind motorul și scopul activității social-economice.

Dorințele oamenilor de a avea și de a consuma bunuri economice reprezintă *latura subiectivă a trebuințelor umane*. În acest sens¹, Abraham Maslow consideră că nevoile umane trebuie satisfăcute într-o anumită ordine de importanță, prezentată schematic, astfel:

Transformarea nevoilor în mobiluri sau scopuri ale activității sociale face ca acestea să devină interese.

Interesele economice reprezintă, *așadar, nevoile umane conștientizate, denumite scopuri sau mobiluri ale acțiunii oamenilor, în vederea dobândirii bunurilor și serviciilor necesare satisfacerii respectivelor trebuințe*. Interesele economice sunt determinate de voința oamenilor care încearcă să materializeze

¹ După Blythe Jim, *Comportamentul consumatorului*, Editura Teora, București, 1998, pg. 12.

această voință prin intermediul activității economice, conform scopurilor (mobilurilor) propuse.

În funcție de nivelul la care se manifestă și de modul lor de exprimare, interesele economice se grupează în: personale, de grup, generale. *Interesele personale* se manifestă la nivelul fiecărui individ și în raport cu o anumită nevoie a lui. *Cele de grup* se manifestă la nivelul unui socio-grup și pentru mai multe trebuințe legate între ele la nivelul socio-grupului respectiv. *Interesele generale* se referă la cetățenii unei țări, zone sau locuitorii planetei noastre.

Privite din alt unghi de vedere, după alte criterii, interesele economice pot fi: *private și publice; curente și de perspectivă; permanente și întâmplătoare* etc. Diversitatea intereselor economice personale presupune, ca în cadrul socio-grupurilor, țărilor și zonelor, în care au loc, să fie armonizate. Aceasta se realizează, în primul rând, prin cadrul democratic de exercitare a acestor interese.

Interesele economice, personale, colective și cele ale societății (generale), luate în ansamblu și considerate în interdependența lor formează un *sistem complex și dinamic*. Aceasta se concretizează, în toate acțiunile tipice ale subiecților economici, pe relația trebuințe - scopuri - interese - acțiuni, formând *comportamentul economic* al acestora.

Nevoile umane și, implicit, interesele economice, au ca fundament esențial, următoarele *trăsături specifice*: a) *continuitate și repetabilitate*, care presupun apariția unor noi nevoi pe măsura satisfacerii celor vechi, determinând progresul și evoluția civilizației umane; b) *intensitate limitată*, respectiv intensitatea unei nevoi individuale este descrescândă pe măsură ce ea este satisfăcută continuu; dar intensitatea este crescândă în cazul nevoilor sociale și raționale; c) *substituibilitate*, adică înlocuibile, fapt ce presupune schimbarea unor anumite nevoi cu altele resimțite mai puternic; d) *nelimitate ca număr*, adică volumul trebuințelor umane se lărgeste continuu, odată cu dezvoltarea economico-socială a societății.

1.2. Resursele economice și activitatea economică

În strânsă legătură cu nevoile oamenilor se află resursele. *Resursele economice sunt formate din totalitatea elementelor, premiselor naturale, umane și materiale ce sunt utilizate pentru producerea de noi bunuri și servicii, în scopul satisfacerii trebuințelor oamenilor.*

Prin cantitatea, diversitatea, calitatea și eficiența utilizării, resursele constituie suportul activității economice și al satisfacerii nevoilor.

Natura ca resursă primară oferă o serie de elemente necesare asigurării existenței omului și progresului social (apa, fondul funciar, fondul silvic, zăcămintele minerale, combustibilii fosili, sursele de energie, flora, fauna etc.).

Desprinderea și prelucrarea resurselor naturale sunt dependente de volumul și calitatea *resurselor umane*, care, și ele la rândul lor, sunt condiționate de

numărul și structura (pe sexe, vârstă, ramuri economice etc.) persoanelor apte de muncă, precum și de nivelul de instrucție și calificare ale acestora.

Resursele naturale și umane formează *resursele originare, primare*. Combinarea resurselor primare dă naștere la *resurse derivate*, care, sub aspect material, sunt formate din: semifabricate, mașini, utilaje, tehnologii, clădiri pentru producție, baza materială pentru cercetare și învățământ ș.a. Un loc din ce în ce mai notabil îl ocupă în această categorie *resursele informaționale*.

Prin natura lor, resursele au *caracter limitat*, datorită repartiției neuniforme pe Terra, consumului repetat și în proporții sporite, capacității tehnologice relativ restrânse de valorificare, irosirii în scopuri neeconomice, fapt ce impune utilizarea lor rațională pentru a obține o cantitate sporită de bunuri și de calitate cât mai ridicată.

În evoluția sa, progresul tehnico-științific trebuie să conducă la următoarele premise: *lărgirea limitelor geografice* ale cunoașterii și exploatării resurselor naturale (atragera în circuitul economic a unor noi categorii de resurse cu un potențial de rezervă îndelungat); *extinderea limitelor economice* ale exploatării resurselor naturale, făcând rentabilă exploatarea și a unor zăcăminte aflate la mari adâncimi sau cu conținut redus de substanță utilă; *sporirea eficienței*, respectiv a randamentului utilizării resurselor în activitățile productive, prin metode moderne de management și educație a factorului uman.

Întrucât nevoile (trebuințele) oamenilor au caracter *nelimitat*, se amplifică și se diversifică mereu, iar resursele sunt *limitate*, se impune utilizarea rațională a resurselor, adică alegerea acelor alternative care să permită maximizarea efectelor cu minimum de resurse, asigurându-se satisfacerea eficientă a nevoilor.

Rezultatele utilizării resurselor îl reprezintă bunurile materiale și serviciile create în scopul satisfacerii trebuințelor individuale și colective. De aceea, realizarea cu eficiență maximă a corelației dintre nevoi și resurse sau lupta contra rarității, adică a limitelor resurselor, revine *activității economice (economiei)*.

Satisfacerea trebuințelor umane, în diversitatea și complexitatea lor, necesită, în mod obiectiv, o activitate economică, care este prin excelență, o activitate umană ce se încadrează între două limite externe. Pe de o parte, *nevoile* pe care le impune viața indivizilor și a societății, iar pe de altă parte, posibilitățile de a satisface aceste trebuințe în funcție de *resursele* existente și priceperea folosirii lor. Corelând cele două aspecte fundamentale ale existenței și evoluției societății umane, activitatea economică s-a impus ca una din cele mai importante activități umane de care depinde progresul social, material și spiritual al indivizilor și al societății. În prezent, este de necontestat faptul că toate țările dezvoltate ale lumii, sunt avansate, în primul rând, din punct de vedere economic.

Activitatea economică este un ansamblu de acțiuni umane bazate pe principii de raționalitate, caracterizate prin utilizarea resurselor pentru a produce bunuri și servicii necesare satisfacerii trebuințelor. Activitatea economică, termen sinonim cu *economia*, constituie latura inseparabilă a acțiunii sociale, unde *munca* îl definește pe om ca specie, fiind acțiunea conștientă prin care oamenii își

prefigurează scopurile, interesele și își crează mijloacele pentru satisfacerea telurilor propuse.

Nu există activitate economică în formă pură. Activitatea economică se interferează cu acțiuni sociale, tehnice, ecologice, culturale, politice etc.

În cadrul activităților economice, în decursul timpului, a avut loc un amplu proces de diversificare, specializare și integrare a acțiunilor, fapt ce a condus la apariția treptată a *diviziunii sociale a muncii* (proces obiectiv de separare și specializare a diferitelor genuri de activități ale omului).

În funcție de perioada analizată, de condițiile naturale și istorice, de tradițiile și de opțiunile oamenilor, ca și pe măsura adâncirii diviziunii sociale a muncii, activitatea economică s-a organizat în *forme* diferite, fiecare cu anumite funcții specifice în ansamblul complex al economiei naționale, după cum urmează:

A. **Producția** este activitatea de transformare a resurselor, de unități specializate, în bunuri economice și servicii. Ea cuprinde toate activitățile din agricultură, industrie și alte domenii care constau în modificări de formă și de fond asupra bunurilor (resurselor) pentru a le face utile sau a le spori utilitatea inițială. Funcția principală a producției o constituie îmbinarea și utilizarea resurselor în vederea producerii de bunuri materiale și servicii. În funcție de rezultatele ei, producția poate fi: producție materială și prestări de servicii. *Producția materială* reprezintă totalitatea proceselor de transformare, structurală, a resurselor primare sau derivate în vederea obținerii de noi bunuri utile. *Prestările de servicii* reprezintă totalitatea proceselor de transformare, din care rezultă forme nemateriale specifice cum ar fi: activitatea de reparații, transporturi, turism etc., adică bogăție imaterială.

B. **Repartiția** este activitatea prin care veniturile obținute se distribuie și redistribuie participanților la viața economică și între membri societății. Repartiția (distribuția) constă în repartizarea venitului global (total) obținut în economie între indivizi, agenți economici, grupuri și categorii sociale, pe baza unor reguli (principii) statornicite în societate. În acest fel se formează veniturile tuturor factorilor de producție, ale agenților economici, populației și statului, ca bază a continuității activităților economice și procurării bunurilor și serviciilor necesare în societate.

C. **Schimbul (circulația)** este activitatea de deplasare în spațiu a bunurilor, păstrarea și depozitarea acestora, pentru a fi puse la dispoziția consumatorilor (deținătorilor de venit) prin acte de vânzare-cumpărare pe piață. Activitatea economică de schimb nu se referă numai la bunuri materiale ci și la schimbul de servicii între participanții la viața economică. Schimbul nu este altceva decât rezultatul diviziunii și autonomizării activităților în domeniul economic. Pe o anumită treaptă de evoluție a societății, oamenii au descoperit că este mai eficient să se specializeze în producerea anumitor bunuri și să apeleze la schimb, atât pentru a-și vinde propriile produse și servicii, cât și pentru a-și procura bunurile și serviciile de care au nevoie. Schimbul direct (marfă contra marfă), specific economiei naturale, a fost înlocuit treptat cu schimbul indirect, mijlocit de bani (marfă-bani-marfă), specific economiei de schimb, iar comerțul a devenit o

activitate independentă și specializată de intermediere a circulației bunurilor de la producător la consumator.

D. **Consumul** constă în folosirea efectivă a bunurilor, care verifică utilitatea acestora, concordanța lor cu nevoile oamenilor. Adică, actele de utilizare a bunurilor economice, create, repartizate și introduse în circulație, pentru satisfacerea diferitelor nevoi și interese.

Formele de consum se pot clasifica după două criterii mai importante:

- După scopul sau destinația bunurilor, întâlnim:

- a) *consumația productivă* (consumul intermediar), care constă în consumul unor bunuri materiale și servicii pentru crearea altor bunuri și servicii;

- b) *consumația neproductivă* (consumul final), care constă în consumul bunurilor economice pentru satisfacerea trebuințelor personale sau colective.

- După felul obiectului consumat, întâlnim două tipuri de consum:

- a) *consum durabil*, atunci când bunul poate fi consumat prin utilizarea repetată a acestuia, în cadrul unor acte succesive de consum (utilaje industriale, mașini, locuințe etc.);

- b) *consum nedurabil*, atunci când consumul conduce la distrugerea dintr-o dată sau într-un singur act a bunului respectiv (alimente, cărbune, materii prime).

Între producție și consum există o *relație de interdependență*. Producția creează obiectul consumului, iar consumul validează utilitatea bunurilor produse și, prin aceasta, impulsionează în continuare producția. Ca urmare, fără producție nu există consum, dar și fără consum producția nu ar avea scop.

1.3. Nivelurile de studiu ale economiei

Studiul economiei se poate structura, după subiectul deciziei și după natura conceptelor economice care intervin, pe *patru niveluri: microeconomia, mezoeconomia, macroeconomia și mondoeconomia*.

1. Microeconomia. Viziunea microeconomică de abordare și analiză a economiei, a fenomenelor acesteia s-a impus în teoria economică în ultima treime a secolului XIX și începutul secolului XX. Este evident că știința economică a apărut fără să se facă o astfel de delimitare, iar fenomenele economice erau abordate, de cele mai multe ori, din punctul de vedere pe care astăzi îl numim macroeconomic. De exemplu, analizele clasicilor referitoare la natura avuției, la valoare, bani, profit, salariu, rentă, capital etc., se făceau în mod global.

Analiza microeconomică pune accentul pe studiul categoriilor economice: *utilitate, preț, cerere, ofertă, concurență, factori de producție, productivitate, salariu, profit, cost de producție etc.*, urmărind să determine, în cadrul specific economiei de piață, *comportamentul agentului economic producător și consumator*, la început ca individ, iar ulterior și ca firmă care acționează în mod izolat în contextul menționat. Aceasta nu înseamnă că abordarea microeconomică evită problemele globale cum ar fi noțiunea de cerere și ofertă globală, de piață